

29.8.2024

Lausuntoyhteenveto, hallituksen esityksen luonnos eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta (kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteet)

Tiivistelmä

Esitys oli lausuntokierroksella 24.5.–5.7.2024. Lausuntoja tuli määräaikaan mennessä 55 kappaletta.

Lausunnoissa kuntien ilmastosuunnitelman laatimisen velvoite nähtiin tärkeäksi, ja sen peruminen herätti enemmän vastustusta kuin kannatusta, vaikka osa lausujista katsoi muun muassa vapaaehtoisuuden ja hallinnollisen taakan keventämisen perustelluksi. Suomen ympäristökeskuksen päästötietopalvelun lakisääteisen tehtävän jatkaminen sai ainoastaan myönteistä palautetta, ja sen rahoituksen turvaamista tuettiin laajasti.

Ministeriöt

Ministeriöistä lausui työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä TEM). Oikeusministeriö ja valtiovarainministeriö eivät lausuneet asiasta. TEM näkee kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoamisen ilmastolaista oikeansuuntaisena. TEM katsoo, että sen vaikutus päästövähennyksiin on ollut epävarma ja sen lisäarvo nykyiseen järjestelmään verrattuna on jäänyt epäselväksi. Velvoitteen poistaminen vähentäisi lisäksi hallinnollista taakkaa. TEM kiinnitti huomiota, että lain soveltamisalan muuttamisesta huolimatta kunnat voivat tehdä aktiivista ilmastotyötä vapaaehtoisesti itsehallintonsa nojalla sekä korosti myös energiapolitiikan merkitystä ilmastopolitiikan kehittämisessä.

Kunnat ja maakuntien liitot

Kunnista ja maakuntien liitoista osa vastusti ja osa kannatti kuntia koskevan ilmastosuunnitelmavelvoitteen purkamista sekä sen rahoituksen poistamista. Velvoitteen jatkamista kannatettiin, koska sen katsottiin muun muassa lisäävän ilmastotyön vaikuttavuutta ja parantavan sopeutumista ilmastonmuutokseen. Sen poistamista puolestaan perusteltiin vapaaehtoisuudella, hallinnollisen taakan keventämisellä sekä joustavana tapana toimia kuntien ja valtion välillä. Toisaalta nähtiin, että velvoitteen poistaminen ei merkittävästi vähentäisi kuntien hallinnollista taakkaa. Kunnat ja maakuntien liitot suhtautuivat kuitenkin yleisesti kuntien ilmastosuunnitelmien laatimiseen myönteisesti, ja kunnissa tehtävää ilmastotyötä pidettiin merkittävänä. Velvoitteen poisto nähtiin poukkoilevaksi hallinnoksi erityisesti kuntien lausunnoissa, ja maakuntien liitot kritisoivat myös kuntien ilmastovelvoitetta koskevan lain säätämisen lyhytjänteisyydestä. Kunnat ja maakuntien liitot sekä Suomen Kuntaliitto katsoivat, että velvoitteen ja avustuksen peruminen asettaisi kunnat eriarvoiseen asemaan ilmastosuunnitelmien laadinnan suhteen, koska kaikki halukkaat kunnat eivät saaneet tukea ensimmäisellä avustushakukierroksella. Lisäksi todettiin, että hallituksen esityksen luonnoksessa kuntien mahdollisuutena mainittujen alue- ja rakennepolitiikan varojen ongelmana ilmastotyön tukena on niiden epätasainen jakautuminen Suomen eri alueille ja niiden vaatimat resurssit hankehaussa. Lapin osalta esityksen katsottiin olevan alueellisesti epäoikeudenmukainen, koska alueen erityisolosuhteiden nähtiin tekevän ilmastokestävästä siirtymästä sen asukkaille kalliimpaa, mitä suunnitelmallinen ilmastotyö voi lievittää. Maakuntien liitot ja kunnat

kannattivat Suomen ympäristökeskuksen lakisääteisen tehtävän jatkamista päästötietopalvelun ylläpitäjänä ja sen rahoituksen turvaamisen tarpeellisuus nousi useassa lausunnossa esille.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (jäljempänä ELY-keskukset) ja niiden ilmastoasiantuntijoiden verkoston lausunnoissa nostettiin esille kuntien kaventuvat toimintaedellytykset ilmastotyössä ja ilmastotoimien edistämisen vaikeutuminen. Velvoitteen poistumisen katsottiin mahdollisesti lisäävän painetta alueellisten toimijoiden, kuten ELY-keskusten, ilmastotyölle. Lisäksi kritisoitiin poukkoilevaa ilmastopolitiikkaa sekä tuotiin esille ennakoivan ja reaktiivisen varautumisen kustannusten väliset erot. ELY-keskukset kannattivat Suomen ympäristökeskuksen lakisääteisen tehtävän jatkamista päästötietopalvelun tuottajana, ja osa nosti esille sen rahoituksen turvaamisen tärkeyden. Päästötietopalvelun todettiin olevan myös ELY-keskuksille keskeinen väline oman alueen päästöjen seurantaan. Päästötietopalvelun ylläpidon tunnistettiin tukevan ilmastotyötä poikkileikkaavasti koko yhteiskunnassa.

Suomen Ympäristökeskus

Suomen Ympäristökeskus (jäljempänä Syke) näki kuntia koskevan ilmastosuunnitelmavelvoitteen tarpeellisena ja nosti esille sen merkityksen kotimaiselle työllisyydelle. Syke näki investointien talousvaikutusten huomiointin jälkeen valtion tuen nettovaikutuksen valtiontalouteen olevan huomattavasti myönnettyä tukisummaa pienempi. Syke perusteli lakisääteisen tehtävänsä jatkumisen olevan erityisen tärkeää huomioiden, että Tilastokeskus oli lopettanut alueellisen kasvihuonekaasupäästötiedon tuotannon olettaen, että Syke tuottaa tietoja. Julkisen sektorin toimijoiden lisäksi laskentapalvelu on laajasti käytössä yrityksiä palvelevuotannossa. Laskennan oheistuotteena tuotetaan myös tietoa ilmastoindikaattoreista sekä seurantatietoa muun muassa Liikenne- ja viestintäministeriölle ja Työ- ja elinkeinoministeriölle. Päästötietopalvelu tuottaa menneen kehityksen seurantatietoa ja ennakoivaa arviointia sekä kunta-, maakunta-, ELY-alueille ja mahdollistaa myös analyysejä Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen seuraamiseksi. Kuntakohtaisten laskelmien teettäminen maksaisi moninkertaisesti verrattuna kansallisesti keskitettyyn laskentamalliin. Syke katsoi, että palvelun ylläpitoon ja kehitystyöhön tulisi resursoida entistä enemmän. Suomen ympäristökeskus lausui, että on pystynyt tekemään päästölaskentaa Life IP Canemure -hankkeen turvin, mikä loppuu tänä vuonna. Jatkossa päästölaskennalle ei ole osoitettavissa rahoitusta. Syke painotti, että päästötietopalvelun ylläpitokulujen kattamiseen tarvitaan ilmastolaissa aikaisemmin esitetty 50 000 euron voimavaratarve.

Muut valtion tutkimuslaitokset

Muista valtion tutkimuslaitoksista lausui Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy (jäljempänä VTT), jonka yhtenä ydintehtävänä on tutkia ja edistää kansallisten ja kansainvälisten ilmastotavoitteiden saavuttamista. Ydintehtävänsä vedoten VTT vastusti lakiesityksen hyväksymistä. VTT:n mielestä suunnitelmien lisäksi tarvittaisiin ilmastosuunnitelmien toimeenpanon ja sen vaikutusten seuranta. VTT ehdotti hallituksen esityksen perusteluihin lisättäväksi ehdotuksen siitä, millä tavoin ja millä toimenpitein ilmastolain tavoitteet tullaan saavuttamaan, mikäli siihen ei voida osoittaa varoja. Lisäksi VTT esitti perusteluihin lisättäväksi, että "leikkaukset tänä päivänä saattavat tehdä haittaa tulevaisuuden investoinneille ja vaikeuttaa vihreän siirtymän toteutumista." Tämän toi esille myös osa muista lausunnonantajista.

Suomen ilmastopaneeli

Suomen ilmastopaneeli vastusti kuntien ilmastosuunnitelmien laatimisvelvoitteen perumista. Ilmastopaneeli korosti kuntien tekemiä merkittäviä ilmastoratkaisuja liittyen kaavoitukseen, maankäyttöön, liikennesuunnitteluun, julkiseen liikenteeseen, energiayhtiöiden omistajaohjaukseen sekä julkisiin hankintoihin. Ilmastopaneeli kiinnitti myös huomiota kuntien eriarvoistuvaan asemaan sekä reilun ja vihreän siirtymän epätasaiseen jakautumiseen. Kotimaista työllisyyttä tukemalla ja kustannustehokkaita päästövähennystoimia edistämällä Ilmastopaneeli näkee valtion kustannusten todennäköisesti vähenevän siihen nähden, että kuntien velvoite laatia ilmastosuunnitelma perutaan. Ilmastopaneeli näki hyvänä, että Suomen ympäristökeskuksen lakisääteistä tehtävää päästötietopalvelun ylläpitäjänä jatkettaisiin, ja korosti sen edellyttävän tekijäorganisaatiolle aikaisemmin sovitun määrärahan.

Muut julkisoikeudelliset laitokset

Muista julkisoikeudellisista laitoksista lausui Kuntien takauskeskus. Se toi esille, että valtio voi lopettaa kuntien taloudellisen tukemisen myös ilman velvoitteen lakkauttamista. Kuntien takauskeskus nosti esille, että kestävyysraportoinnin myötä myös kuntatoimijat tulevat osana luottolaitosten arvoketjuja kertomaan, miten kunnat asiakkaina ja rahoituskohteet projekteina vaikuttavat EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Takauskeskus huomautti, että lain voimassaolon jatkaminen edistää kuntien kestävyysraportointien yhdenmukaisuutta ja CSRD-kestävyysraportoinnissa tavoiteltua tilannetta, jossa arvoketjujen kaikilla toimijoilla olisi vertailukelpoiset tiedot käytettävissään ja annettavissaan.

Suomen Kuntaliitto

Suomen Kuntaliitto vastusti poukkoilevaa lainsäädäntöä, jollaisena se piti ilmastolain muuttamista, sen oltua voimassa vain reilun vuoden. Lakiin kirjattu kuntien ilmastosuunnitelmavelvoite oli lopulta Kuntaliiton arvion mukaan muotoiltu hallinnolliselta taakaltaan kohtuulliseksi myös pienten kuntien kannalta. Lakisääteinen velvollisuus loi kunnille yhteiset lähtökohdat ilmastotyöhön ja piti kunnat mukana samassa kehityksessä, helpottaen kuntien välistä yhteistyötä. Kuntaliitto katsoi Suomen ympäristökeskuksen päästötietopalvelun erittäin tarpeelliseksi ja kustannustehokkaaksi tehtäväksi ja korosti sen voimavarojen turvaamista.

Muut järjestöt

Muut järjestöt pääosin vastustivat hallituksen esityksen luonnosta kuntien ilmastosuunnitelman laatimisen velvoitteen kumoamisesta. Osa järjestöistä ehdotti, että ilmastolaissa tulee säilyttää kuntien velvoite ilmastosuunnitelman laatimiselle, vaikka valtio ei varaa määrärahaa suunnitelman valmistelun tueksi, minkä lisäksi tuli ehdotus rajata tarvittaessa kaikkein pienimmät kunnat pois velvoitteen piiristä. Ilmastosuunnitelman laatimisen velvoite ehdotettiin myös säilytettävän kuntien velvoitteissa ainakin rakentamista koskevalta osin. Lisäksi huomautettiin, ettei ilmastolain tavoitteiden saavuttamisen heikkenemisen varalle ole esitetty korvaavia toimia, mikäli kuntien ilmastosuunnitelmavelvoite poistetaan. Kiinnitettiin myös huomiota siihen, että ilmastolain mukaiset sisältövaatimukset ovat olleet tärkeitä, jotta ilmastosuunnitelmat olisivat yhdenmukaisempia ja vertailtavissa. Osa järjestöistä lausui myös Suomen ympäristökeskuksen lakisääteisen tehtävän puolesta jatkaa päästötietopalvelun ylläpitäjänä sekä sen rahoituksen turvaamisen puolesta.

Kansalaiset ja poliittiset järjestöt

Kansalaisilta ja poliittisilta järjestöiltä vastauksia tuli molemmilta yksi kappale, joissa vastustettiin kuntia koskevan ilmastosuunnitelmavelvoitteen laadinnan kumoamista.